

Tuin is weer onlosmakelijk onderdeel van het Rijksmuseum

Vanaf 1999 kregen de eerste plannen vorm en in 2003 startte de grootste verbouwing die een nationaal museum ooit heeft ondergaan. Het Rijksmuseum, het omvangrijkste en belangrijkste museum van Nederland, werd jarenlang grondig gerenoveerd. Oorspronkelijke elementen uit de tijd van Cuypers, de architect van het museum, kwamen weer tevoorschijn en werden in oude staat hersteld of gereconstrueerd. Gedurende die fase realiseerde men de monumentenstatus van de tuin. Het voornemen om de tuin pas later in het traject bij de verbouwing te betrekken werd losgelaten. Er kwam in plaats daarvan een gedegen plan van aanpak. Copijn Tuin- en Landschapsarchitecten maakte het ontwerp voor een nieuwe groene buitenzaal naar het gedachtegoed van Cuypers, vertaald naar de wensen van deze tijd.

Pierre Cuypers ontwierp de tuin rond het Rijksmuseum in 1901 als een buitenzaal van het museum en het decor voor een groeiende verzameling kunst en bouwfragmenten. In de loop der decennia was die opzet verwaterd en de tuin dichtgegroeid en daardoor onbekend en onbemind geworden. Onder het motto 'Verder met Cuypers' werden plannen gemaakt om de buitenzaal een nieuw leven te geven.

"Werken aan een tuin betekent dat je bij elke stap die je zet, toeschouwers hebt", heeft Igor Santhagens, projectleider Museumrichting bij het Rijksmuseum, ervaren. "Er was in het begin dan ook veel kritiek, maar het frappante is dat naarmate het werk vorderde, de inrichtingsplannen door het publiek steeds meer werden omarmd. Copijn kreeg de vrijheid om niet alleen te ontwerpen binnen de kaders van de ideeën van Cuypers maar ook de ruimte voor een nieuwe

ontwerplaag met een nieuw programma en beplanting." Igor Santhagens vertelt dat eerst naar de achterliggende gedachte achter het oorspronkelijke ontwerp is gekeken met de intentie: 'Terug naar Cuypers'. "In 1997 liet de Rijksgebouwendienst een onderzoek instellen naar de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis van de tuin rondom het museum. Net zoals het gebouw moest worden ontdaan van latere toevoegingen, was het de bedoeling ook de heldere indeling van Cuypers in de tuin te herstellen. Op een manier die past bij deze tijd. De beplanting uit de beginperiode bijvoorbeeld zou Cuypers nu zelf ook niet meer hebben toegepast. De decoratie van geschoren kegels bijvoorbeeld bleek te veel te concurreren met alle nieuwe ideeën. Het groene casco is daarom zo samengesteld dat het een meer ondersteunende rol krijgt en voor rust, samenhang en schaalverschil zorgt. Meer open gazon, vaak verhoogd aangelegd, doet de kunstcollectie meer recht. De beelden in de tuin van toen hoorden bij de cultuurhistorie van eind 19e eeuw. Ook die collectie is aangepast aan de stijlen uit de 20e en 21e eeuw. Zo kwamen beelden van Moore, Calder en Miró in de tuin tot hun recht." Nadat werk van Moore, Calder en Miró in de tuin was te zien, staan er nu beelden van Giuseppe Penone.

"Daarom kozen wij voor 'Verder met Cuypers' in plaats van 'Terug naar Cuypers'", zo zet Igor Santhagens de puntjes op de i. "Wij vonden het te weinig rechtdoen aan de tuin om alleen maar terug te grijpen naar het verleden. Het moest meer worden: een wat saai geworden tuin moest laagdrempelig en levendig worden, letterlijk en figuurlijk toegankelijk voor het grote publiek." Hij laat meer voorbeelden zien. "Pierre Cuypers haalde van de sloop weg wat hij maar

kon gebruiken. Hij was ook creatief in het samenvoegen van elementen. Zo staat de achterkant van de theekoepel tegen een ander gebouw. De filosofie van Cuypers op het gebied van hergebruik en assemblage past ook in deze tijd.” Meer zaken uit het verleden gaan goed samen met het heden, vertelt hij. “In de Franse kas bijvoorbeeld worden met behulp van leveringen van de Wageningen University kruiden uit de 17e eeuw gekweekt. Elk jaar met een ander thema. De koks uit het restaurant van het Rijksmuseum maken hier dankbaar gebruik van.”

In de zomer van 2016 kun je in de tuin een bronzen boom zien die een massief blok graniet tussen zijn takken torst, een stronk waar water uit stroomt en meer raadselachtige beelden van de Italiaanse kunstenaar Giuseppe Penone. “Kunst plaatsen in de tuin geeft onvoorspelbare resultaten”, aldus Igor Santhagens. “Je kunt de plaats definiëren waar de beelden komen te staan, maar niet voorzien hoe de tuin zich laat zien tussen de kunst. Wij moeten soms ook diep graven om

een kunstwerk neer te kunnen zetten en er dan meteen ook voor zorgen dat de tuin er weer goed uit komt te zien. Dat vergt nogal wat vakmanschap. Mede daarom wilden wij de landschapsarchitecten die de tuin hebben gerealiseerd, ook aan boord houden. Ik wil dat Copijn Tuin- en Landschapsarchitecten de hoofdlijnen blijft bewaken.”

Een buitenzaal met kunst, een stadstuin, een visitekaartje voor het museum: de tuin van het Rijksmuseum heeft al die functies in zich. “De tuin verrijkt niet alleen het museumbezoek, maar is in tegenstelling tot andere museumtuinen ook echt een onlosmakelijk deel van het museum”, concludeert Igor Santhagens. “Wij handhaven in de tuin dezelfde kwaliteit als in het museum. Er is genoeg ruimte voor flexibiliteit en actualiteit om de nieuwe maatschappelijke rol te kunnen vervullen. Wij hebben gewaarborgd dat de tuin als de ‘eerste vitrine’ van het museum ook voor de toekomst veilig is gesteld. De tuin is een dynamisch monument geworden dat recht doet aan het erfgoed zonder te verstillen.”

